

Landskap: *Småland.* Upptecknat av: *Carl Viking*
 Härad: *Uppvidinge, m. f.* Adress: *Turåkra, "Kråksnäs".*
 Socken: *Sölghult, m. f.* Berättat av: *Carl Viking m. f.*
 Uppteckningsår: *1941.* Född år *1874.* i *Sölghults socken.*

*Uppteckningarna utgör omedelbar
 fortsättning på våra insjöfiskars
 deras Lektider och gamla fisk-
 metoder m. m.*

fortsättning fr. N. 7399.

Vol: 2.

Sidor: 26. — 50.

Abborren.

s. 1-7.

Björnen.

s. 7-14.

Laksen.

s. 14-16.

Ålen.

s. 16-20.

Puddan.

s. 20-23.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7400 : 1-25.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Kroppan."
Löjan.

1.25-25

1.25.

26.)

ACC. N.R. M. 7400 : 1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

väl. Få människor kanske veta att
abborren är musikälskare, men t.ex.
När vi sitter vid en Vase och metar,
så lag fram munharmonikan och
bläs ett par låtar och det skall snart
visa sig att det är många abborrar
framme vid Råben. Sam gagnar och
lysnar, så det lyser det vita gapet.
Tro för all del inlett att abborren
skulle förnimma att människa-
händer vidrärt betet, varmed man
söker locka honom, men håll även
t. ex. den rena daggmasken (en drops-
pe anisolja), så lyckas Nibra. Obs. Dagg-
masken (om man gagnar rådan) skall
väl sköljas och förvaras i ett kärl
i vilket man lagt vitt vitmask.
Sätta då man går ästad att meta. Säg

27)

ACC. NR. M. 7400: 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kraken väl i betet, gagna smal, men stark rev. låt ej skuggan av eder person falla hitöver vattenytan helst om det är lugnt väder. Mask eller småfisk, som bete bör leva annars fiskar dom dåligt. (Norskypärt säger vi; det är djurslägeri att så göra, det medgives villigt; men här måste ändå målet helga medlet." Varför? Särfor att abborren är van att fanga levande fåda. Djurskyddsföreningar låta komma till allmänhetens kännedom att fisk nappar lika bra på dött bete, men det är en Lägn. Obs! Jag är lika älskad djurvän, som någon, men jag rör ej för att jag måste säga sanningen! Ett annat bra medel, som lockar abborren att nappa är följande gamla pre-

28.)

ACC. NR. M. 7400:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

parat. Tag 4. Lod ren kamung och blan-
da däri för 6. skilling lagerbärsolja. Rör
det hela till en tjock deg med finsik-
kat rågmjöl, skivula degen till samman
med mera mjöl till pulver, som förva-
ras i en väl korkad flaska. Meför
litet av detta pulver t. ex. i en med
lock försedd dosa, och doppa masken
eller helst fingrarna, då Vi maskar
braken, och Vi skall nå oanät re-
sultat. — Ribben har 2. bröstfenor,
2. bukfenor tillika. Dessutom 2. Öfriga
ryggfenor och en hjärtfena, samt en
s. k. "snälpfena". Beträffar man abbe-
ren i vattuet, så kan man gott se
hur fenorna verka. Det är intressant.
S. k. "Fenstrålarna" äro rörliga, så den
lunna hinnan däremellan kan spän-

29.)

ACC. N.R. M. 7400: 4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nas ut eller och vecklas ihop, samt ex.
ett paraply. Den skarpaste ryggsfenan
är den främsta stora; sam också utgör
ett vapen om andra fiskar vilja slå-
ka honom. Ryggsfenan och kvalfenan
utgör kölen s. a. s. Med stjärken och stjärt-
fenan vrickar han sig framåt, som
en propeller. Med bröst och bukfenor
nå hämnas han farter, så som
tjänstgöra, som ett sorts "Bram".
Detta är lätt att iaktaga när abbor-
ren simmar i grunt vatten. Obs!
När man renar abborren finner
man fäst under ryggraden en blåsa
vi kalla den, (kanske oriktigt) "Sim-
blåsan". Den är full av luft. När ab-
borren pressar ut luften ur blåsan, så
sjunker han, då han tager in luft i den

30.)

ACC. NR. M. 7400:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så höjer han sig. — Liksom övriga
fishar, så andas abborren med gälar,
som består av 4-dubbla rypika, fran-
sade remslor, som vi kalla "Gällblad".
Som täckes de l. benärade "Gälllock",
som äro lätt rörliga. Med de rypika,
fransade gälarna upptager han
den lilla smula syre, som finnes i
vattnet. Jag har upptäckt, att när
det är heta, vindstilla dagar går ab-
borren upp på stengrund och ställer
sig nästan på huvudet med sjärlan
uppföre. Han suger då med käkar
och gälllocken, som han sväljer nå-
got. Men tråkigt är att den kvava
luften lämnar förlipet syre, så ab-
borren anstränger sig med att andas.
Kommer abborren på land, så sör han.

37.)

ACC. N:R. M. 7400:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Gäbladen" forkar och han kväves i
bjäl; precis, som om vi en skund skulle
viskas under vattuet. —

Abborren börjar leka i "Elofte vecke"
(omkring 20-de april och håller på till
omkring mitten av juni eller, som vi
säga "4-de vecke." Han leker länge på
ledes, men vid slutet av denna tid
"nappar" han rätt bra. När abborren
leker går han upp i stora stum på gryn-
da stenbankar, men även till mynnan
vassar. Hanorna komma först och
lägger rammen i strängar, som fästa
sig vid ris och vattenäster. Det säges
att en abborrkona kan ha upp till
300,000 fura ramkor. Är det nu så,
då tycker man att våra sjöar skulle
bli fulla av abborrar, men så är

39.)

ACC. N.R. M. 7400:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ej palle, ty en del räv fiskar sluka sam-
och sen sväkes en del opp på stränder-
na och blir till inbet, men bratt det-
ta, så finnes i våra sjöar rätt gott
om abborrar, helst om sjöarna ha
många sten grund. När havarna lagt
sin sam, så kamma havarna och jäsa
däröver sin mjölke. Ur de sålunda be-
fruktade ägen (rammen) utvecklas efter
hand abborrynglet. —

Bräcken. Senna stora, värdefulla fisk
finnes inbet i alla våra insjöar och gölar.
Det ser ut, som denna fisk vägen
gång i tiden varit inplanterad hos
oss. Här är både i Älgkult och kräks-
målsacknar åtskilliga, rätt stora
insjöar, som sakna bräcken; under
det att många mindre sjöar och gölar

33.)

ACC. NR. M. 7400:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

äga denna värdefulla fisk. "Här har
i min ungdom varit fångade brax-
mar till 10-12. skåpunds vikt. Min
närmaste sjä "Jernlängen" finnas
stora braxmar, men som jag ej att
fånga, ty som äro "Brunduk" även
"Klögobbe" säges det. O. S. Det var i bör-
jan av 1800-talet. Så att bönderna i byn
Kinnaråla skulle pulsa braxen en höst-
natt till ett stort "Läsmäte-kalat". Men
en bande som hette "Jon Hemming" had-
de dåliga nät så som brusta för de
stora fiskarna, ty i de starka näten
fånga som en god fångst. "J" Jon Hem-
mings nät var blott 3 små braxmar. So-
sa kastade som åt gubben Hemming
och sade, "Som lapparna kan du ha sjä.
Gubben kastade de 3 små braxarna över

34.)

ACC. N.R. M. 7400:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

venstra axeln och sade "Hädanefter
ska I intet få annat än lappar i "Term-
längen" och det blev så. — Braxen
har en starkt hoptryckt kropp.
I snabbhet kan han ingalunda hä-
la med gäddan, och han behöves det
ej; ty han lever intet av räv utan
än värfämnar och insekter. Braxen
krives bäst i dyiga sjöar. Leliden
infaller i början av Junii. Först kam-
mer d. s. k. "Häggefliak"; de mindre brax-
arna, som leka då häggen blom-
mar. Sen leker "Buskafliak" så "Enbus-
ken ryker"; (sprider sitt frönjöl.) Dessa
äro den stora braxarna. Braxen
lägger gärna sin ram i Myrsade
vassar, men även i till vassa vassar.
Enligt naturlagarna så lägga Hanorna

35.)

ACC. N.R. M. 7400:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

först sin ram och sedan befruktas
den då hanarna däröver fälla sin
mjölke. Jag skall antaga en egen
applaus från en braxenlek i
mina yngre år. Det var i medlet
av juni 1908. "Bruskaplian" lekte i
Brakspjön, som ligger $1\frac{1}{2}$ kilometer
från mitt barndomshem Brakshuset.
Jag bodde vid det tillfället hos min
moder, som hyrde rum och kök på
vår f. d. gård. Bonden Hette Vikke
fraktsluc. Han hade kört ett stort
last skebark, som jag barkat till Ny-
bra köping (Nu stad) men vänta-
des hem på lördagskvällen. Han
var fiskare och hade burit ner
braxennäten till nätboden vid
sjön ty han väntade "Bruskaplian".

36.)

ACC. NR. M. 7400: 11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jag rodde ut vid 4-tiden på c. m. för att meta. Frammanför "Byggesund-
de" lågen vik, som vi kallade "Bygges-
vik". Här var en stor hobbe starr
om cirka 10. kvadrattum. Lång
tät, sjöstarr. Det var i "solakvällen",
då jag skulle ra hem. Tärken br.
att runt starrhobben blänkta som pil-
ver stora braxnar vilka flyktespri
privolter runt omkring den stora
starrhobben. Jag förstod vad klac-
kan var slaget. Det var den gra-
va "Ruskabraxnen", som lade
sin ram bland starrerna. På mor-
gonen i soluppgång skulle Lehen
vara överkökad, och ren gunga
dam ut på djupet. Jag rodde av alla
krafter hem till Näsbaden och tog från

38)

ACC. N.R. M. 7400: 19.

näken

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Nätgalgen" (stång på vilken hängde.) Se 2.
bästa Braxennäten. Så tillbakelade
lade försiktigt i storkabben i en
stor rund del. Sen gick jag in i en
av Ladorna i Bygget (En stor ka-
paslåtter.) Där låg några lävkär-
var, sen fjolåret; på dem lade
jag mig, lade huvudet över huvu-
det och insomnade. Vi halvtref-
den på morgnen vaknade jag
och det var blott några minuter,
så vart jag ute på njän. Jag
såg blott några fläcken vid än-
darna av näten värmt land
och började taga in näten. Ovil-
ken syn! Sen ena stora braxen ef-
ter den andra hamnade i Ekau.
Jag vart övermåttan käpen. Men am-

38.)

ACC. N.R. M. 7400:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

riden fick jag se hem. Branden had-
de rent på matten kommit från Ny-
bro och mor-min var förvissad
och trodde, att jag drunknat. Oför-
samt jag ej kom hem på kvällen.
När jag landsteg vid Vätboden stod
Sickor Traksten där. Han blott såg
och såg. Till sist sade han "Nu ä-
du heller vörd." Då tog han fram
en stor bondkringla och ett par su-
par ur "Inuercammen" och räcker mig.
"Itt ett bet, så du orkar gå hem." Vi såg-
tes ät att plocka Braxarna ur nä-
sen. Samliga krängde vi upp på var
sin vidja genom Gällacken. Sen tog
vi av oss blusarna och gjorde att
var sitt stora fiskakrylle. Det var S.
Braxnar, varan den första vägde

39.)

ACC. NR. M. 7400:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9. skålpund i gammal vikt. Det var den största fiskakapängst jag fått i all min tid. Eftersom det var ganska fiskar en hel del, så måste vi skänka grannarna rätt mycket, ty vi kunde inte ensamma bärga det hela i sommarvärmen. —

Laken. I våra sjöar finnes rätt gott om laker likaså i åarna och även bäckarna om dam stå i förbindelse med någon sjö. Laken finnes bäst där som är stenigbotten, så fäderna kallade denna fisk "Sten-Lake." Laken liknar litet ålen men jag tror att han närmast borde räknas till "Forsksläktet." Laken är "Svalgfisk" (rödfisk) han är svart på ryggen och största delen av sidor-

40.)

ACC. NR. M. 7400:15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

na, men gulbrakig på buken. Huvudet är stort. Laken är frägarig, men ligger under stenarna och lurar på rov. Hans hud är slennig och mycket hal. Laken är s.k. "Skinnfisk", så han måste likna ålen flängas innan han kokas eller stekes. Köttet är fint och benfritt, men ej så fett som hos ålen. Här i orterna har någon gång fångats Laken som vägt 6. Skäpund gammal vikt. Obs! Men det har varit särsynt sällsynt. Om våren då sjöarna blivit isfria, så fångas Laken bra på Långrev om man befar med små mörtar. Laken leker "snur i sen vid Byndelsemåsfid." Han fångas då i s.k. "Lakstrut" en hävliknande don. Man hugger här

41)

ACC. N.R. M. 7400:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och där hål på isen och utsätter der-
sa fiskedau. När det blidvåder vid
denna tid (samt det förr var) så går
Laken med i bäckar och åar. då
läter han sig Bra fånga i "Rysja".
För ett 10-tal år sen var "Rysja" det re-
måska Blid" starkt. Y d. h. k. Lindt-
hultsbäcken, samt ligger 500. meter i-
från mitt hem satte jag ut en "Rys-
ja". Om ett par dagar vittjade jag
den. Jag hade haft god fiskelycka.
Sär var matnyttiga fiskar, så många
att jag vid hemkamsten fyllda
en 8.-liters kimbälja. Särav vet
jag det precis. —

Åker. Vårt vi skola räkna denna
fisk eller omart veta vi intet. Men
är emellertid en bottenfisk. Vi få väl

49.)

ACC. NR. M. 7400:17.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

säga fisk? Han trives bra på den
mörka sjöbotten och är i rörelse blott
på natten (mycket livligt om det reg-
nar.) Men lever av småfisk, kräf-
lor, maskar, grador och fiskrämm.
Men är "svalgfisk." han förtas även
skända (ruttna) fiskar, det vet jag.
Obs! Hur eller när ålen söker (fortplan-
tar sig) äro vi ej på det klara
med. Aldrig finna vi ram i ålen
ej heller ungar. Obs! Gen uppgift (bok
Sjurenstia) Läste jag följande. "De
hösten vandra de stora ålarna ut
i Atlanten till öster om Västindi-
ska Öarna, där fortplantera de
sig. Därifrån föres ynglet med
havsströmmarna mot våra kuster.
När ungarna bli tillräckligt stora

48.)

ACC. N.R. M. 7400:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skilja de sig. Hanorna gå upp i sö-
vatten och stanna där tills de bli-
verna. Hanorna växa upp vid kust-
kusterna. Så byta Häglärdes upp-
gifter; men jag är ingen tvivelare på
dessa uppgifter utom när de nu säka
redagöra för ålens fortplantning.
Varför får vi aldrig i de lärdes upp-
gifter veta om ålen lägger ägg (som)
eller om han t.ex. som hugglömen
föder levande ungar. Så dantliga
Fiskerikonsulenterna med. Eller
svara mig! Här finnas gölar, som
inför stå i förbindelse med havet.
Men där har funnits och finnes ålar.
Har dessa också varit ute vid Väst-
indiska öarna och fortplantat sig?
Eller hur har de nått dessa gölar?

44)

ACC. N.R. M. 7400:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Laken borde väl vara denna att å-
lens fortplantning är icke med vis-
het uppräkt. På våren, när is och
snö smältat så mycket att isen
är landlös på våra sjöar, då går
"isälven" men alltid går den med stäm-
men. Men är då blind, så tillvida
att den har blåvita hinnor på öga-
ren; det har jag sett 100-tals gånger.
Men är vaktet tillräckligt mycket,
så försättes även att gå, när "flä-
vet" är som stora kättöran; men
då ha den inga hinnor över ö-
garna. Dessa ålar kalla vi "lävålar".
Men kan vandra mot havet mitt
i sommaren om det blir "flodregn".
Men är det inte höstregn, så går
han inte på hösten. Ods! Ods! Satta

45.)

ACC. N.R. M. 7400:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hava vi är efter är haushåterat, när vi fångat ålar i "Ålkistor" på "Långrevan" och "Hångkrakar" eller "Hoff-boltar" varom senare skall skrivas och med Teckningar belysas. —

Rudan. I samliga av våra sjöar finnes en liten fiskart, som heter Rudan. De största rudor vi fångat väga 4 bekke. Det är små dölige fiskar, som trivas bäst i dyiga sjöar invid slätter där stranden består av grungry. De utseendet likna dam mycket Bratnar, men fenorna äro röda liksom ågaren. Rudan leker i mitten av juni och nappar då utmärkt prämark. Fäderna sade att "Rudan var sjö-räcks kammarjungfru"; så dam tyckes sjöjungfrun vara vara sär-

46.)

ACC. N.R. M. 7400:21.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skildt rädd om; det fick jag erfara
en "Tredjedag pingst" för s. år sedan.
Jag råk invid gungen i en. Eka och
mekade ruda i "Myssjö" som ligger
2. kilometer från mitt hem. Rudan
Lekte, men nappade förträffligt, så
jag hade närmre ett 50-tal i en
liten "Lockarg". När jag mette, så kom
det ögonblickligen, som en stormil
och höjde trädstopparna till mar-
ken, och sapar bort vattnet för må-
ra, ögonblick, så jag såg den dyga
sjöbotten. Och så var det som om
ett tungt föremål slagit ner so-
melet framför mig i sjön. så var
det åter lugn. Trycket av föremå-
let var så starkt att jag och Ekan
lyftes, som ett samt äggskal, så

från vattenytan och ekon välde då
botten opp, så jag kom helt i vatt-
net. Det hela varade högst 15 sekunder.
På huvudet bar jag en tunn "kepp", den
flög bort, så jag fann den ej. Korg-
en flöt på vattnet jämte metaspä.
När jag fått ekon på rätt köb, så
rådde jag efter min korg var fiskar-
na vara kvar, ty locket satt hårt.
Så gick jag gå genom vattnet. Det
var "sjökäckt" du rådde ut för, så-
de gamla (Här) Mathilda Svensson i
Lindskult. "I min göbbe har vatt-
nufför de samma, när han levde.
För min del tror jag att mestaget,
50 meter framför mig, var en stor
meteor, och de väldiga friktioner,
den åstadkom uppkastad den till synet

48.)

ACC. NR. M. 7400:23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

cyklanarfade stormen. —

Kroppan. I några av våra sjöar,
men helst i våra djupa gölar, där
spränderna utgöres av "Gungfly"
förekommer en mycket rädd fisk, som
heter "kroppa". Vi hava hos oss några
gång fångat så stor kroppa, att den
vägt 4 skålpund i gammal vikt.
Vi kunna aldrig närmare iaktaga
denna utmärkt goda fisk. Därför
äro dam för rädda. Kroppan är
en mellanling i utseende an Braxen
och abborre, men ej "svalgfisk". Hennes
fason påminner om abborren, men
är bredare. Fjällen äro vita, glänsan-
de. Set tyckes som som våra kanta-
de med guld och blått. Vacker är
kroppan, men nappas ej på mettpå.

49.)

ACC. NR. M. 7400:24.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kroppan leker vid midsommartid
hos oss. Så fångas han bästilla-
ra "Rysjar" som sättas med ingång-
en på ett intill den gungande strän-
den och när armarna utspänns
med hjälp av stötar, så utsättes
ryssja efter ryssja med armarna
intill varandra i ett dussintal
eller mer. I Håghultsrooken Våra gårdens
Abrahamsmåla ligger en liten, väl-
digt djup göl, som heter "Måla-
Göl". Där fångade, en nu död bond,
"Nordell" 30. st. stora kroppor en må.
I förut omtalade mjäsja (Där jag
var ute för spärket) finnes skep-
por. Som går intill helt små starr-
lavor och lägga sin ram. Mär-
ker man detta, så skall man

5a)

ACC. NR. M. 7400:25.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lyst och stilla lägga i kring buvan
med nät och botten nätet mer i dyn,
ly annars krypa dam under. Sen
lyst gå ra bort. Då gå dam själva
på nätet, när dam slutat att leka.
Försök ej driva dam i nätet, då kry-
pa dam mer i dyn och går absolut un-
der nätet och gör sig fria. —

Löjan. Senha lilla fiskart påmin-
ner i storlek och utseende om "Skarp-
sillen" (anvävis) vid våra havskäster.
Löjan lämpar sig föga till mat, ty
den är pörlig. Men till "Pekelfisk"
är den upmärkt. Den lever i t. s. anging-
ar bort före och vid middnarna, är
ej "svälgfisk". Fångas bäst med "Länät"
eller och här då den under lek
går upp i Bäckar och åar.